

VĂN HÓA TỘC NGƯỜI CHÂU Á*

HẠNH PHÚC

Văn hóa tộc người châu Á là một trong 5 tập sách của bộ sách “*Văn hóa tộc người*”¹ được Phạm Minh Thảo, Nguyễn Kim Loan biên dịch. Sự ra đời của bộ sách là nỗ lực trong nhiều năm của nhóm biên dịch bởi quy mô to lớn và phức tạp của khối tư liệu mà nhóm biên dịch đã tiếp cận được. Nhóm tác giả đã rất tâm đắc về khái niệm văn hóa nhóm, văn hóa tộc người bởi có thể chúng sẽ là lời giải đáp về nhóm văn hóa mà các tiêu chí và định nghĩa nhằm phân loại những nhóm tộc người riêng biệt là điều lâu nay nhiều nhà khoa học xã hội có phần lúng túng và chưa tìm ra câu trả lời thỏa đáng. Nguyên nhân là vì: 1. Sự biến đổi sâu sắc toàn cảnh văn hóa thế giới. Biến đổi về chính trị, kinh tế, văn hóa trong bối cảnh hiện nay khiến thế giới biến động và phức tạp hơn bao giờ hết trong lịch sử nhân loại. Sự phân tán các nhóm văn hóa tới các vùng trên thế giới đem lại sự đa dạng lớn về hình thức; 2. Thế giới đang tồn tại các kiểu mẫu về văn hóa vô cùng đa dạng: văn hóa vùng, nhóm dân tộc, nhóm bản địa, nhóm tôn giáo, nhóm dân

nhập cư không bị đồng hóa. Do đó, không có một tiêu chí riêng hoặc mốc cụ thể nào về văn hóa có thể phân biệt một cách thích đáng hàng trăm nhóm văn hóa tộc người cho phù hợp với kiểu mẫu chung này; và 3. Một nền văn hóa đặc trưng một thời đã được xác định đều có thể thay đổi theo thời gian. Do đó, mốc có thể xác định nền văn hóa ở một vùng hoặc một thời gian của nhóm tộc người không thể đại diện cho văn hóa ở từng nơi khác nhau trong những thời gian khác nhau.

Trên tổng số gần 200 tộc người được trình bày trong bộ sách, có 47 (nhóm) tộc người được giới thiệu trong cuốn sách *Văn hóa tộc người châu Á*. Đó là các tộc người Hijra, Burman, Adamanese, Arbor, Ata Sikka, Atoni, Bagada, Bajau, Batak, Bhil, Chin, Dani, Divehi, Eipo, Garo, Gond, Gujarati, Gurung, Irula, Jat, Jatav, Kanjar, Kota, Lingayat, Magar, Mahar, Naga, Nepal, Newar, Pahari, P Unjabi, S Antanl, S Inhalese, Tamil, Telugu, Yuit, tộc người Đông Á Trung Quốc, Nhật Bản, Philippines ở Mỹ, tộc người Á Rập ở Mỹ, Eskimo, Akha, Aleut, Alorese, Bugis, các tộc người Nhật, Trung Quốc, Philippines, Triều Tiên ở Canada, các tộc người Sikh, Việt, Việt gốc Hoa, Lào, Campuchia, Ấn Độ, Srilanca ở Canada, Pandaram và Tamil.

¹ 5 tập của bộ sách “*Văn hóa tộc người*” gồm:

- Văn hóa tộc người châu Á
- Văn hóa tộc người châu Âu
- Văn hóa tộc người châu Phi
- Văn hóa tộc người châu Mỹ
- Văn hóa tộc người châu Đại Dương

* Phạm Minh Thảo, Nguyễn Kim Loan biên dịch (2011), *Văn hóa tộc người châu Á*, Nxb Văn hóa - Thông tin, Hà Nội, 608 trang, khổ 14,5 x 20,5 cm.

Có sự khác biệt trong việc phân loại các tộc người. Có thể thấy rõ có những tộc người ở một đất nước cụ thể (chẳng hạn như tộc người Hijra ở Ấn Độ, hoặc tộc người Gurung ở Nepal...), nhưng cũng có những tộc người phân bố ở nhiều nước khác nhau nhưng có chung một nền văn hóa (như tộc người Bajau ở Indonesia, Brunei, Philippines và Malaysia; hay tộc người Akha ở Trung Quốc, Lào, Thái Lan, Việt Nam và Myanmar...). Đối với những tộc người ở một quốc gia, các tộc người đó thường là những tộc người hoặc nhóm người cụ thể, trong nhiều trường hợp, còn là những tộc người thiểu số của quốc gia đó. Ngược lại, những tộc người châu Á sinh sống tại một số nước phát triển (như ở Mỹ, Canada...), tên gọi tộc người thường trùng với tên gọi của đất nước mà họ di cư đi. Chẳng hạn như các tộc người Đông Á (hay còn được gọi là người phương Đông) ở Mỹ bao hàm các dân tộc Trung Quốc, Nhật Bản, Philippines. Tương tự như vậy là các tộc người Nhật, Trung Quốc, Philippines và Triều Tiên ở Canada; hoặc tộc người Sikh, Việt, Việt gốc Hoa, Lào, Campuchia, Ấn Độ, Srilanka ở Canada. Sự phân loại và cách gọi tên này dường như để phân biệt những người châu Á di cư với những người bản xứ ở những đất nước phát triển đó. Sự phân loại này có lẽ cũng dựa trên cơ sở, như lời giới thiệu của nhóm biên dịch, văn hóa nhóm hay văn hóa tộc người chủ yếu dựa trên ba nhân tố chính sau: 1) Hạt nhân liên kết nhóm chủ yếu là tộc người; 2) Môi trường gắn với phong cách sống trong quá trình phát triển lịch sử; và 3) Tôn giáo, tín ngưỡng.

Mặc dù ít nhiều có sự khác biệt về cơ cấu trình bày từng dân tộc và/hoặc nhóm dân tộc nhưng nhìn chung văn hóa tộc người chủ yếu được giới thiệu theo các đề mục sau:

- Tên các tộc người phản ánh văn hóa hoặc tên nhóm văn hóa.
- Các tên khác của nhóm tộc người đó.
- Môi trường vật chất, lịch sử dân số và số dân, ngôn ngữ.
- Lịch sử văn hóa của nhóm tộc người trong mối quan hệ với các nhóm khác.
- Kiểu cư trú, thiết kế nhà và vật liệu.
- Phân công lao động, cách thức sinh kế, trao đổi sản phẩm, luật lệ và quyền sở hữu, sử dụng đất.
- Tính huyết thống, thị tộc, quan hệ họ hàng.
- Hôn nhân và đơn vị gia đình cơ bản. Luật lệ thành văn và bất thành văn trong việc xã hội hóa và giáo dục.
- Các tổ chức chính trị, xã hội, cơ chế kiểm soát xã hội và cách thức giải quyết mâu thuẫn.
- Tôn giáo, tín ngưỡng, đức tin và hiệu quả tôn giáo, các nghi lễ.
- Nghệ thuật, các đặc trưng của hoạt động nghệ thuật.
- Y học truyền thống, ảnh hưởng của y học khoa học.

Có thể nói, tuy các tộc người được giới thiệu còn khá sơ lược, chung chung, thiếu tính hệ thống và chưa phản ánh đầy đủ bức tranh tộc người và văn hóa tộc người ở châu Á, nhưng phần nào cũng giúp bạn đọc, đặc biệt là những nhà nghiên cứu có thể có được cái nhìn chung về những đặc điểm chung và lịch sử tộc người đó, đặc biệt là đối với những tộc người phân bố ở nhiều quốc gia. Từ đó, có thể có những hữu ích nhất định cho những nghiên cứu so sánh về một tộc người xuyên quốc gia.